

A. D. A.

2 JUNI SCHITTERENDE EENDAAGSCHE TOCHT naar
DORTMUND,
prijs f 3,50 p. p. met inbegrip DINER. Vertrek 6,30 uur.
2 en 3 JUNI TWEEDAAGSCHE TOCHT over
Dortmund door mooi Sauerland
naar Brillon,
(bekend door het vergaan van de Leeuwerik);
terug MOKNENSEE, SOEST, MUNSTER, Prijs f 8.— p. p.
met inbegrip van LOGIES en DINER Vertrek 7,30 uur.
6 JUNI 1-DAAGSCHE TOCHT naar (8031)
VALKENBURG,
Prijs f 3,50 per persoon.
8 en 9 JUNI 2-DAAGSCHE TOCHT naar
DÜSSELDORF,
Prijs f 5,50, met inbegrip LOGIES en DINER.
Kaarten en inl. bij de A.D.A., J. GALENKAMP, Deventer-
straat 94, Tel. 3874 en Reisbureau „DE VELUWE“, Raad-
huisplein 4, Telefoon 3416.

historische wijk

Chauffeur Hoogland in 1928 leunend tegen de viercylinder Ford autobus van de A.D.A., bron: CODA-archief.

A.D.A.-TOURS, advertentie 29 mei 1935 in de Nieuwe Apeldoornsche Courant, bron: delpher.nl.

Van Apeldoorn naar Deventer

en voor drie gulden naar Düsseldorf..

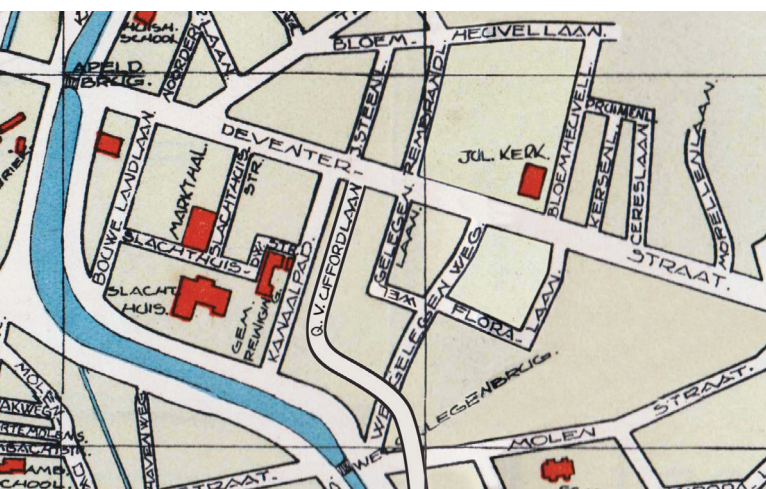
Na de afbraak van het landhuis in Welgelegen in 1915 kreeg het gebied aan het kanaal de functie van bedrijfsterrein. Diverse bedrijven hebben zich daar in de loop van de tijd gevestigd, waaronder verschillende vervoersbedrijven. Deze busondernemingen onderhielden verbindingen met plaatsen rond Apeldoorn. In de jaren negentig van de vorige eeuw werd het betreffende terrein omgevormd tot woongebied. De enig overgebleven busonderneming (V.A.D.) moest weg.

Toekomstvisie Welgelegen

In 1993 verschenen de eerste ideeën ('Beeldvisie') voor de ontwikkeling tot woongebied van het bedrijfsterrein van Welgelegen tussen kanaal en Deventerstraat. In 1997 volgde het bestemmingsplan Kanaaloevers Park. Dwars door het gebied was een deel van de oostelijke ringweg geprojecteerd, de Quarles van Uffordlaan. Veel oude panden zouden moeten worden afgebroken. De aanleg van de ringweg was een pijnpunt voor velen, vooral als het ging om de noodzaak ervan, maar ook de ligging. De toenmalige Wijkraad van Welgelegen was uiteindelijk voorstander van de aanleg van de weg. 'Die weg was noodzakelijk om de groeiende verkeersstroom op te vangen...!', aldus de toenmalige voorzitter Linthorst.

Deventerstraat 94. Eertijds het hoofdkantoor van de autobusdienst. Bron: CODA-archief.

Aan de Deventerstraat moesten voor de aanleg van de weg de huizen op de nummers 92 t/m 96 wijken. Het huis op nummer 94 had de naam Villa A.D.A. Oudere bewoners van de Deventerstraat weten nog waar de naam 'A.D.A.' voor stond: Autobusdienst Deventer-Apeldoorn' (en v.v.). Maar wat is dan het verhaal erachter?

De Quarles van Uffordlaan begint aan de Deventerstraat tussen het Kanaalpad en de Welgelegenlaan, buigt op enige afstand van het kanaal naar links, gaat links langs De Brugwachter en de Welgelegenbrug en buigt vervolgens verder naar het kanaal. De laan is ingetekend in een detail van een oude kaart van Apeldoorn.

Oprichting A.D.A.

De Autobusdienst Deventer-Apeldoorn v.v., kortweg A.D.A. werd opgericht in januari 1924 (wellicht eerder) door de heren Jan Hendrik de Roos (chauffeur) en Jacob Hendrik Arend Galenkamp (koopman). Het hoofdkantoor was destijds gevestigd aan de Welgelegenweg 19, het woonhuis van De Roos.

De ondergeteekenden JAN HENDRIK DE ROOS, chauffeur en JACOB HENDRIK AREND GALENKAMP, koopman, beiden wonende Welgelegenweg 19 te Apeldoorn, kondigen hiermede aan, dat zij met ingang van 26 Januari 1924 een Autobusdienst in werking zullen stellen tusschen Apeldoorn en Dev. nter v.v., via Teuge Twello.

Het hoofdkantoor der onderneming is gevestigd te Apeldoorn Welgelegenweg 19.

Het aantal beschikbare plaatsen bij den aanvang van elke reis bedraagt 15.

De autobus loopt dagelijks en zon- en feestdagen.

Dienstregeling :

Apeldoorn (Postkantoor)	V	*7.—	12.10	6.—	8.20
" (Tol)	"	*7.05	12.15	6.05	8.25
Teuge (De Zwaan)	"	*7.20	12.30	6.20	8.40
Twello (Gem.huis)	"	*7.40	12.50	6.40	9.—
Deventer (Gr. Kerkhof)	A	*8.—	1.10	7.—	9.20
Deventer (Gr. Kerkhof)	V	*8.05	1.20	7.10	9.30
Twello (Gem.huis)	"	*8.25	1.40	7.30	9.50
Teuge (De Zwaan)	"	*8.45	2.—	7.50	10.10
Apeldoorn (Tol)	"	*9.—	2.15	8.05	10.30
" (Postkantoor)	A	*9.05	2.20	8.10	10.30

* Niet op Zondagen. Stopt op verzoek.

Tarief :

Apeldoorn postkantoor—Apeldoorn Tol en omgekeerd	10.10
" " —Teuge	10.20
" " —Twello	10.35
" " —Deventer	10.45
Apeldoorn Tol —Teuge	10.10
" " —Twello	10.25
" " —Deventer	10.35
Teuge —Twello	10.15
" " —Deventer	10.25
Twello —Deventer	10.10

Kinderen ben. 3 jaar vrij; van 3—8 jaar half tarief.

Stopplaatsen : Apeldoorn postkantoor - Apeldoorn Tol
Teuge de Zwaan - Twello gem.huis
Deventer Gr. Kerkhof. 6204

Apeldoorn, 23 Januari 1924.

De ondernemers: J. H. DE ROOS.
J. H. A. GALENKAMP.

Bericht in de *Arnhemsche Courant* van 24 januari 1924 over de start van een 'geregelde' busverbinding met Deventer. De dienstregeling geeft een driemaal daagse dienst naar Deventer en v.v. Van Apeldoorn werd, tweemaal daags, 'doorgereden' naar Dieren. Bron: *delpher.nl*.

In 1924 werden, zo lees ik in de krant, twee diensten onderhouden. Er was een driemaal daagse busverbinding met een 'viercilinder Fordje' naar Deventer en terug. En er was een tweemaal daagse busdienst op Dieren via Beekbergen en Loenen. Beide dienstregelingen sloten precies op elkaar aan zodat men kon volstaan met één bus die 'doorreed' (denk ik).

Kennelijk was de exploitatie van de laatste dienst niet geheel rendabel zodat voor de rit naar Loenen subsidie werd aangevraagd. Getuige de stukken van de Gemeenteraad uit 1924 werd negatief beslist op de aanvraag. Bovendien was de gemeente voornemens zelf de verbinding Apeldoorn-Beekbergen-Loenen te gaan exploiteren. Niet lang na de oprichting verhuisde het hoofdkantoor van het bedrijf naar Deventer. Maar gezien berichten in de

kranten ging het hoofdkantoor, wellicht niet lang daarna, terug naar Apeldoorn. Het vestigingsadres werd Deventerstraat 94.

In 1924 onderhield de heer A.J. Lammers de Autobusdienst 'Apeldoorn' vanuit Deventer naar Apeldoorn. In december 1926 is dit bedrijf samengegaan met de onderneming van Galenkamp en De Roos onder de naam 'Vereenigden Autobusdienst Deventer-Apeldoorn A.D.A.'. Compagnon Lammers overleed in 1937.

Kennelijk door concurrentie was de dienst op Dieren geen lang leven beschoren. Dit gold ook voor de zomerdienst -met Chevrolet- naar het Uddelermeer. Daarentegen bood de firma A.D.A. in de jaren dertig van de vorige eeuw -zo lees ik- allerhande busreisjes aan, in het binnenland, maar ook naar het buitenland ('voor drie gulden naar Düsseldorf'). Kennelijk was dit 'een gat in de markt', zoals dat heet.

Concurrentie, oorlog en teloorgang

In de jaren dertig vestigden zich meer busondernemingen in Apeldoorn, met name in Welgelegen op het bedrijventerrein waar eertijds zich het landgoed bevond.

De ondernemingen hadden de markt min of meer 'verkaveld'. Zo deed het bedrijf van Galenkamp de dienst op Deventer, de ander op Arnhem, een derde op Zwolle. Zo vermeed men hiermee enigszins concurrentie op dezelfde trajecten. In de oorlog werden door de Duitsers de busondernemingen samengevoegd. Later werden de bussen zoals dat heette 'gevorderd'. Na de oorlog gingen de busondernemingen op in de Veluwe Autodienst V.A.D. (1 november 1952).

Terugblik

In de Apeldoornse Courant en Gelders Dagblad van 19 december 1998 is een interview geplaatst met de zoon van medeoprichter J.H.A. Galenkamp. Hierin worden nog aardige wetenswaardigheden en anekdotes vermeld uit de geschiedenis van de busdienst A.D.A., en is een mooie foto te zien van beide oprichters met bus, de 'viercilinder Ford'. En verder... lees u het boekje van Ignaat Simons 'Het testament van Welgelegen' er nog eens op na.

Dank

Dank aan Stefan Rutten, archivaris van CODA, voor het beschikbaarstellen van foto's. Tevens gaf hij de tip (ook aan u lezer!) om de site van CODA-archief eens te zoeken in de rubriek 'Raadsnotulen' (heb ik uiteraard gedaan).

Bronnen

- Ignaat Simons, Het testament van Welgelegen, een landgoed in Apeldoorn, juli 1998;
- Evelien van Es, Daniël Kipp, Huub Selen, Kanaaloevers Apeldoorn, Transformatie van een verouderd industriegebied, 2019.

Folkert Bruining